

Sagan om examensringen – en akademisk tragedi

Björn Hedin, Daniel Pargman, Olle Bälter
KTH Royal Institute of Technology

Abstract—Hur ska vi som anställda vid universitet och högskolor förhålla oss till frågor såsom tillit, kontroll och likabehandling i förhållande till våra studenter? Tillit, kontroll och likabehandling är alla lovvärda och viktiga, men i daglig verksamhet kan de komma i konflikt med varandra. Vi vill vid denna roundtable lyfta dessa konflikter, och väljer att exemplifiera problematiken med ett konkret fall. Vi hoppas detta exempel dels kan belysa problem vi kan ställas inför, och dels tjäna som grund för en diskussion och för konstruktivt erfarenhetsutbyte om hur vi rent praktiskt ska agera i dessa typer av situationer.

Index Terms—Examen, tillit, kontroll, likabehandling

I. INTRODUCTION

I det svenska utbildningssystemet finns det - vanligtvis på goda grunder - många regler och riktlinjer. Det ska vara rättvist, rättssäkert och alla ska behandlas lika. Det ska vara flexibelt och man ska tillåta tillgodoräknanden för att inte i onödan försvåra för studenter att ta examen. Det ska vara effektivt och skattemedel ska användas på bästa möjliga sätt. Inte minst ska alla examensmål uppfyllas och hög kvalitet ska garanteras. Det finns med andra ord gott om tillfällen och situationer när olika principer, regler eller riktlinjer kommer i konflikt med varandra, utifrån att systemet t.ex. ska vara *flexibelt* men att man samtidigt ska *behandla alla lika*. Om den organisatoriska välviljan *utnyttjas* kan detta dessutom få konsekvenser som ter sig orimliga. Om den organisatoriska välviljan därutöver *utnyttjas efter konstens alla regler* kan detta ha konsekvenser som ter sig Kafka-aktigt absurda. I denna text vill vi utifrån ett konkret fall lyfta frågor om hur vi som i våra roller som ansvariga för utbildningar ska hantera dessa konflikter.

Vi utgår här från våra erfarenheter och möten med en student som vi har valt att anonymisera och som vi i denna text har valt att kalla *Donald*. Donald fick efter sex års studier och med minsta möjliga marginal ut en treårig examen från vårt lärosäte. Alla regler kring tillgodoräknanden hade följts till punkt och pricka, men prefekter, grundutbildningsansvariga, programansvariga, examinatore och lärare tvivlade starkt på att studenten tillgodogjort sig utbildningen och kunde i än mindre grad garantera att studenten hade uppnått utbildningens

kunskapsmål. I korthet kan man säga att alla inblandade var övertygade om att studenten ifråga metodiskt hade fuskat sig igenom stora delar av utbildningen.

Vi kommer här att beskriva några av hans mer ovanliga och utstuderade metoder för att forcera de hinder som stod mellan honom och den av honom starkt åtrådda *examensringen*. Vi använder också detta konkret fall som en ingång till en diskussion om utbildningssystemets möjligheter att som just *system* kunna hantera och åtgärda denna typ av situationer utan att samtidigt vidta åtgärder som kommer i konflikt med andra egenskaper och mål hos systemet sett som just ett *system*.

I denna text presenterar vi ett urval av strategier som samvetslösa studenter har använt, men som Donald hade upphöjt till en konstform. Av utrymmesskäl tar vi bara upp några och avstår från att ta upp alla strategier Donald använde såsom traditionell plagiering, Lindomefall-liknande plagiering där det ej går att påvisa vem som plagierat vem, äskande av undantag, betydelseglidningar, regelrätta lögn, fritt fabricerade omdömen, anmälan till diskrimineringsombudsmannen, att medvetet ignorera regler och att systematiskt och strategiskt tillfråga flera olika personer i samma ärende i hopp om att få det önskade svaret från någon av de tillfrågade.

II. FIKTIVA AKUTA OMSTÄNDIGHETER

Ett exempel på en fiktiv akut omständighet var när Donald 1:a november ansöker om att få göra en extratentamen den 4:e november för att kunna anmäla sig till diplomutdelningen den 6:e november (sista anmälningsdagen). Extra tentamen får begäras om det är studentens sista examensmoment och examen annars skulle fördröjas mer än tre månader. Begäran avslogs 3:e november 18:15 eftersom Donald dels hade fler examinationsmoment kvar och det dessutom var mindre än tre månader till nästa ordinarie tentamen. Vi bedömer det som en påhittad tidskris för stressa beslutsfattare att inte hinna kontrollera de faktiska omständigheterna. Efter beslutet kommer följande e-brev från Donald samma dag (3 nov):

- 18:25: Information om att Donald redan bjudit in hela sin familj som ska flyga in till diplomutdelningen.
- 18:30: Ny bön om att få skriva tentan.
- 18:33: Erbjudande om att betala upp till 10.000 kronor för att få skriva extratentamen.

III. MAIL-TSUNAMI

E-brevshagelskuren i exemplet ovan är karakteristisk för

Donald: ett flertal brev under kort tid och på ämnen som inte nödvändigtvis relaterar till varandra. Brev i samma hagelskur kunde ofta vara svar på andra brev i andra ämnen (t.ex. det har gjorts "reply" på ett godtyckligt brev på för att slippa skriva in adressen) vilket gjorde ämnesraderna oanvändbara och mycket svårletade när man senare tvingades att gå igenom brevväxlingen för att utreda i vilken ordning saker har skett. Argument som med mycken möda framstälts för att påvisa ologiskheter eller direkta lögnen från Donalds sida ignorerades fullständigt och ledde endast till fler orelaterade påståenden, ibland relaterade till Donalds konversationer med helt andra personer, vilket ytterligare bidrog till att öka förvirringen och tidsåtgången eftersom man blev tvungen att kontrollera sådana påståenden med dessa "inkastade" personer. Vid genomräkning kan vi konstatera att Donald skickat sammanlagt över 1500 mejl till tre personer med uppdrag som lärare, programansvarig och grundutbildningsansvarig.

IV. TILLGODORÄKNANDEN OCH TILLGODORÄKNANDEKEDJOR

Trots att Donald läste en heltidsutbildning på Campus utgjordes nästan exakt hälften av de kurser som är med i den slutliga examen tillgodoräkningen av distanskurser från andra högskolor. KTH hade vid tillfället en policy om ett "generöst förhållningssätt till tillgodoräkningen ... även om ... kursplanerna inte helt överensstämmer med KTH:s" vilket flitigt tillämpades för kurser där Donald vid ett flertal tillfällen misslyckats med examinationen. Donald påvisade stor färdighet i att ta reda på vilka distanskurser som andra studenter av olika anledningar fått tillgodoräkna som ersättningar för KTH-kurser, och på grund av likabehandlingsprincipen fick Donald även samma möjlighet. I andra fall där inga tidigare prejudikat fanns gjorde Donald en grundlig sökning efter likartade distanskurser och en strid ström av ansökningar om förhandsbesked kring huruvida diverse olika distanskurser kunde tillgodoräknas mot KTH-kurser inkom, där vissa beviljades och andra avslogs. Vid ett tillfälle gjordes också ett försök med en tillgodoräkningkedja. Ett beslut hade tidigare fattats att kurs Y på KTH var godkänd för att ersätta den obligatoriska kursen X på KTH. Donald ville dock inte läsa kurs Y som var en Campuskurs, utan försökte hitta distanskurser Z som skulle kunna användas för tillgodoräkningen gentemot kurs Y, med logiken att om kurs Z kunde ersätta kurs Y och kurs Y kunde ersätta kurs X, så kunde kurs Z även ersätta kurs X. Detta godkändes inte, men vi kan konstatera att Donald åtminstone påvisade att han förstått transitiva relationer.

V. ENDGAME

Donald hade till slut bara en tenta i en kurs kvar. Han hade vid det laget skrivit tentan vid ett flertal tillfällen utan att vara i närheten av godkäntnivån. Donalds sökte enligt tidigare mönster efter likartade kurser att tillgodoräkna och inkom för var och en av de kurser han hittade med förfrågningar om de kunde tillgodoräknas, ibland flera gånger för exakt samma kurs. De flesta avslogs men några godkändes, men trots godkännanden påbörjade Donald inte att läsa ens de kurser han fått godkänt att läsa. Till sist

hittade Donald en kurs på avancerad nivå inom ett likartat ämnesområde men med innehåll på en skyhögt högre nivå än den ursprungliga grundkursen, och på ett annat lärosäte. Då bedömningen var att en student som klarat denna nya kurs även måste ha de kunskaper som krävdes för KTH-kursen fick Donald 12 oktober ett förhandsbesked om att den kursen skulle accepteras som ersättningskurs. 23 oktober meddelade Donald att han nu klarat kursen och ville ha sin examen. Vi kontaktade examinator för kursen som meddelade att han hade blivit kontaktad av Donald som hade förklarat att "det bara var formalia, han kunde ju ämnet på sina fem fingrar" och att Donald undrat om han inte bara helt enkelt kunde få en hemtenta. Examinatören hade låtit sig övertygas och författade snabbt en hemtenta som snabbt återkom och lika snabbt godkändes. Ingen kontroll hade skett av att den som skrivit hemtentan faktiskt var Donald. Då beslutet redan var fattat av dem högskolan såg de inga möjligheter att i efterhand ifrågasätta detta beslut. I linje med vårt förhandsbesked om att tillgodoräkningen skulle beviljas gjordes därmed ett tillgodoräkning av den sista kvarvarande kursen och Donald kunde få sin hett eftertraktade examensring.

VI. DISKUSSION

Vi vill genom detta exempel inte moralisera eller raljera över Donald, vårt mål är istället att med detta exempel illustrera hur våra regelverk och vår välvilja kan utnyttjas. Vi vill vidare väcka en diskussion om hur vi bör balansera regelverken på spektrat från att på ett smidigt och flexibelt sätt kunna möta samvetsgranna studenter samtidigt som samvetslösa studenter ska kunna hindras från att fuska sig igenom en utbildning. Var går gränsen mellan tillit och kontroll? Kan vi och vill vi skapa ett vattentätt regelverk? Hur ska vi egentligen tillämpa likabehandlingsprincipen? Ska vi alltid göra exakt likadana bedömningar vid tillgodoräkningen av en kurs oavsett omständigheterna? Finns någon gräns för hur många email från en och samma person som man ska vara skyldig att besvara? Vilka erfarenheter, tolkningar och lösningar finns vid andra universitet och högskolor i Sverige? Frågorna är många och vi tror att en givande diskussion kan föras kring dem.

Hur gick det då för Donald? Han skickade nyligen en förfrågan om att bli vän på LinkedIn med en av artikelförfattarna. Förfrågan avslogs men av LinkedIn-profilen framgår att han åsikter om när och vad han studerade på KTH markant skiljer sig från vår respektive Ladoks uppfattning. Efter examen har han läst eller läser ytterligare två utbildningar vid andra lärosäten parallellt med yrkesarbete, där åtminstone en utbildning torde skett på distans då han samtidigt arbetade utomlands. Det framkom vidare att han idag jobbar på ett medelstort företag och verkar ha en framgångsrik yrkeskarriär. Då Donald var mycket värtalig och besatt flera egenskaper som skulle kunna vara värdefulla i vissa eller många delar av arbetslivet (inte minst målmedvetenhet, envishet och flexibel moral) är detta inget som förvånar oss. Vem vet, flera egenskaper som Donald besitter tyder på att han till och med skulle kunna bli en framgångsrik presidentkandidat!